

Tänään agendalla 1 (2)

- Yleistä vakuutus- ja -yhtiölain perusteista
- Vakuutus- ja -yhtiölain yleiset periaatteet
 - Vakuutus- ja -yhtiölaki osana yleistä kuluttajaoikeutta
 - Soveltamisala
 - Vakuutus- ja -yhtiölain luokittelu vakuutus- ja -yhtiölainlaissa
 - Sopimuksen synty ja vakuutus- ja -yhtiölain vastuu
 - Informaation merkitys
 - Vakuutus- ja -yhtiölain muuttaminen ja sopimuksen irtisanominen
 - Vakuutus- ja -yhtiölain aiheuttaminen
 - Vakuutusmaksun suorittaminen ja oikeus vakuutus- ja -yhtiölain säästöön
 - Vakuutus- ja -yhtiölain korvaus

Tänään agendalla 2 (2)

- Vakuutus- ja -yhtiölain yleiset periaatteet
 - Yhtiömuodot
 - Toimiluvanvaraisuus
 - Muun toiminnan harjoittaminen
 - Toimintojen erillisuus
 - Yhtiön johto
 - Sisäinen valvonta ja riskienhallintajärjestelmät
 - Vastuuvelka ja vakavaraisuus
 - Valvonta

- Vakuutus sopimuksen sisältö

- Määräytyy vakuutus kirjan, vakuutusehtojen ja vakuutuksen laskuperusteiden mukaan
- Näiden lisäksi merkitystä saattaa olla vakuutuksenottajalle annetulla tuoteselosteella tai muulla tavalla annetulla informaatiolla
- Vakuutus kirja, vakuutusehdot ja laskuperusteet ovat tyypillisesti vakuutuksenantajan laatimia, vakiomuotoisia kokoelmia
 - Tällä saattaa olla merkitystä mm. tulkinta epäselvyyksien ratkaisemisessa

- Vakuutus sopimuksen osapuolet ja muut henkilöt

- Vakuutuksenantaja
 - On ammattimaisesti vakuutuksia toimilupansa perusteella myöntävä yhtiö
- Vakuutuksenottaja
 - Se, joka on tehnyt vakuutusta koskevan sopimuksen ko. yhtiön kanssa
- Vakuutettu
 - Vakuutuksen kohteena oleva henkilö
 - Esim. lapsi, jolle vanhemmat ovat ottaneet sairauskuluvakuutuksen, tai työntekijä, jolle työnantaja on ottanut lisäeläkevakuutuksen
- Edunsaaja
 - Vakuutuksenottajan määräämä, jolla on oikeus vakuutus korvaukseen
 - Ilmoitettava kirjallisesti vakuutuksenantajalle

Vakuutusopimuslain yleiset periaatteet

Vakuutusopimuslaki osana yleistä kuluttajaoikeutta

- Vakuutusopimuslain julkilausutut tavoitteet
 - Selventää vakuutusopimussuhteessa noudatettavia sääntöjä, ja
 - **Vahvistaa heikomman osapuolen** (=vakuutuksenottaja, korvaukseen oikeutettu) asemaa
- Vakuutusopimuslaki on kuluttajaoikeuteen luettava erityislaki
 - Yleislakina **kuluttajansuojalaki**, josta vakuutustoimintaan sovelletaan mm. myyntiä ja markkinointia, etäpalveluja jne. koskevia oikeusnormeja
 - VSL on **pakottava** suhteessa vakuutuksenottajaan, kun tämä on kuluttaja tai kuluttajaan rinnastettavissa olevassa asemassa oleva elinkeinonharjoittaja, eikä siitä saa poiketa vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun vahingoksi
 - Syyt:
 - Vakuutuksenantaja laatii ehdot
 - Vakuutuksenantajan tiedollinen ja taidollinen ylivoima

Vakuutusopimuslain soveltamisala

TAPIOLA

- Pääsääntö
 - Vakuutusopimuslakia sovelletaan vapaaehtoisin henki-, henkilö-, ja vahinkovakuutuksiin
 - Sitä ei sovelleta jälleenvakuutukseen tai lakisääteisiin vakuutuksiin, kuten työntekijän eläke-, tai tapaturmavakuutukseen
- Poikkeukset
 - Sovelletaan yleislakina lakisääteisiin liikenne-, potilas-, ja ympäristövahinkovakuutuksiin, ellei näissä erityislaeissa joidenkin asioiden kohdalla toisin säädetä

Vakuutustyyppien jaottelu vakuutusopimuslaissa

TAPIOLA

- Henkilövakuutus
 - Vakuutus, jonka kohteena on henkilö
 - Esim. tapaturmavakuutus, sairauskuluvakuutus
- Henkivakuutus
 - Henkilövakuutuksen alalaji. Vakuutus, jossa vakuutus otetaan vakuutetun kuoleman varalta.
 - Eläkevakuutusta käsitellään VSL:ssä henkivakuutuksena
- Vahinkovakuutus
 - vakuutus, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi
- Ryhmävakuutus
 - vakuutus, jossa vakuutettuina ovat tai voivat olla vakuutuksen ottamista koskevassa sopimuksessa (*ryhmävakuutusopimus*) mainitun ryhmän jäsenet

- Mekanismi
 - Oikeustoimilain mukainen tarjous- vastaus mekanismi
 - Tyypillinen prosessi
 1. Myyjä tarjoaa tuotetta
 2. Vakuutusn antaja allekirjoittaa hakemuksen
 3. Vakuutusn antaja lähettää tarjouksen
 4. Vakuutusn antaja maksaa vakuutusmaksun→ Vakuutus voimaan
 - Kuitenkin kuluttajan suojaamiseksi normaalista tarjous-vastaus prosessista poiketaan siten, että vakuutusn antaja ei saa hylätä henkilövakuutusta koskevaa hakemusta sillä perusteella, että vakuutus tapahtuma on sattunut tai vakuutetuksi tarkoitettun henkilön terveydentila on huonontunut sen jälkeen, kun hakemusasiakirjat on annettu tai lähetetty vakuutusn antajalle.
 - Lisäksi vakuutusn antaja vastaa, ellei vakuutuksen erityisen luonteen vuoksi muuta johdu, vakuutushakemuksen jättämisen jälkeen aiheutuneista vakuutus tapahtumista, mikäli vakuutusn antaja olisi ilmeisesti myöntänyt vakuutuksen, eikä myöhemmästä alkamisajankohdasta ole sovittu

- Vakuutusn antajan kannalta
 - Vakuutus on aineeton hyödyke
 - Tämän vuoksi vakuutusn antajan antaman informaation merkitys myytäväästä tuotteesta korostuu
 - **Tiedonantovelvollisuus ennen sopimuksen tekemistä**
 - Vakuutus sopimuslain mukaan vakuutusn antajan on ennen sopimuksen tekemistä annettava vakuutuksen hakijalle vakuutus tarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot, kuten tietoja vakuutus muodoistaan, vakuutus maksuistaan ja vakuutus ehdoistaan. Tietoja annettaessa tulee kiinnittää huomiota myös vakuutus turvan olennaisiin rajoituksiin.
 - Riittävä ei ole, että vakuutuksen hakijalle annetaan vakuutus ehdot, joista sisältö ilmenee. Sisältö on avattava.
 - Käytännössä tämä toteutetaan antamalla yleiskielinen tuoteseloste. Myös suullinen tiedottaminen on mahdollista, muttei sitä yleensä edellytetä

Informaation merkitys 2 (6)

- **Tiedonantovelvollisuus sopimusaikana**

- Vakuutusenantajan on lähetettävä vakuutusenantajalle vuosittain tieto vakuutusmäärästä ja muista sellaisista vakuutusta koskevista seikoista, joilla on vakuutusenantajalle ilmeistä merkitystä. Vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen vakuutusenantajalla on tiedonantovelvollisuus sitä kohtaan, jolla on oikeus vaatia suoritusta vakuutusenantajalta
- Ryhmävakuutuksissa vakuutusenantajan on ryhmävakuutuksen voimaan tultua ja sen jälkeen kohtuullisin väliajoin lähetettävä vakuutetuille tiedot vakuutusturvan laajuudesta, vakuutusturvan olennaisista rajoituksista, vakuutussopimukseen perustuvista vakuutetun velvollisuuksista sekä siitä, millä tavalla vakuutuksen voimassaolo riippuu vakuutetun kuulumisesta ryhmävakuutussopimuksessa mainittuun ryhmään.

Informaation merkitys 3 (6)

- **Vakuutusenantajan vastuu puutteellisista ja virheellisistä tiedoista**

- Koska myytävästä hyödykkeestä annettavan informaation merkitys on kuluttajan ostopäätöksen kannalta huomattava, on vakuutusenantajan vastuu puutteellisista ja virheellisistä tiedoista kohtalaisen ankara
- Virheelliset tiedot vakuutusta otettaessa
 - Jos vakuutusenantaja tai sen edustaja on vakuutusta markkinoitaessa jättänyt vakuutusenantajalle antamatta tarpeellisia tietoja vakuutuksesta tai antanut hänelle siitä virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, vakuutussopimuksen katsotaan olevan voimassa sen sisältöisenä kuin vakuutusenantajalla oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää.
- ... ja vakuutusaikana
 - Sama on vastaavasti voimassa, jos vakuutuksesta sen voimassaoloaikana on annettu puutteellisia, virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, *joiden voidaan katsoa vaikuttaneen vakuutusenantajan menettelyyn*. Tämä ei kuitenkaan koske tietoja, jotka vakuutusenantaja tai sen edustaja on vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen antanut tulevasta korvauksesta.

Informaation merkitys 4 (6)

- Vakuutusnottajapuolen vastuu virheellisistä tiedoista, lähtökohta
 - Vakuuttamisessa on kyse **riskien hallinnasta** (vakuutusnottajan näkökulma) ja **riskeihin varautumisesta** (vakuutusnottajan näkökulma)
 - Vakuutusnottajan näkökulman toteuttamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että vakuutusnottaja saa oikeat ja täydelliset tiedot vakuutettavasta kohteesta päätöksentekonsa tueksi
 - Vakuutusnottajan näkökulmakaan ei toteudu, jos kyse ei ole riskistä, vaan vakuutuksen hakemisesta varmaa tapahtumaa varten
 - Koska vakuutusnottaja harvemmin näkee tai pääsee muuten tarkastamaan vakuutettavaa kohdetta, on avainasemassa vakuutusnottajalta saatava informaatio

Informaation merkitys 5 (6)

- Vakuutusnottajapuolen tiedonantovelvollisuus
 - Vakuutusnottajan ja vakuutetun tulee ennen vakuutuksen myöntämistä antaa oikeat ja täydelliset vastaukset vakuutusnottajan esittämiin kysymyksiin, joilla voi olla merkitystä vakuutusnottajan vastuun arvioimisen kannalta. Vakuutusnottajan ja vakuutetun tulee lisäksi vakuutuskauden aikana ilman aiheetonta viivytystä oikeista vakuutusnottajalle antamansa, vääriksi tai puutteelliseksi havaitsemansa tiedot.
 - Käytännössä esimerkiksi henkilövakuutuksessa täytetään terveys selvitys
 - Vahinko-, ja henkilövakuutuksessa ilmoitettava myös vaaran lisääntymisestä vakuutuksen voimassa ollessa
 - Esim. jos vahinkovakuutus myönnetään edellytyksin, että kohteessa on palovaroitin ja -sammutin, ja ne poistetaan kohteesta, on vakuutusnottajan ilmoitettava tästä vakuutusnottajalle, jotta maksu saadaan vastaamaan kohonnutta paloriskiä

- Vakuutuksenottajapuolen tiedonantovelvollisuuden rikkomisen seuraukset
 - **Vahinkovakuutuksessa**
 - Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on vahinkovakuutuksessa täyttäessään 22 §:ssä säädettyä velvollisuuttaan menetellyt vilpillisesti, vakuutus sopimus ei sido vakuutuksenantajaa. Vakuutuksenantajalla on oikeus pitää suoritetut vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi.
 - Vilppi: tahallinen teko hyötymistarkoituksessa
 - Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa, korvausta voidaan alentaa tai se evätä.
 - **Henkilövakuutuksessa**
 - Vilppitapauksissa sama kuin vahinkovakuutuksissa
 - Jos laiminlyönti tahallinen tai huolimaton tavalla, jota ei voida pitää vähäisenä, vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, jos vakuutusta ei olisi myönnetty siinä tapauksessa, että oikeat ja täydelliset vastaukset olisi annettu. Jos vakuutuksenantaja olisi myöntänyt vakuutuksen mutta ainoastaan korkeampaa maksua vastaan tai muutoin toisilla ehdoilla, kuin oli sovittu, vakuutuksenantajan vastuu rajoittuu siihen, mikä vastaa sovittua vakuutusmaksua tai niitä ehtoja, joilla vakuutus olisi myönnetty.

- Pääsääntö
 - Kyseessä on vakuutuksenantajan yksipuolinen oikeus, jota laissa vakuutuksenottajapuolen edun vuoksi rajoitetaan
 - Pitkäaikaisissa ja vaikeasti kilpailutettavissa ns. kestopimuksissa ehtojen muuttaminen on rajoitetumpaa, lyhytaikaisissa helposti kilpailutettavissa sallitumpaa
 - **Henkivakuutuksissa** muuttamisoikeutta voimakkaasti rajoitettu: oikeus muuttaa vain, jos muutokseen on erityistä syytä yleisen vahinkokehityksen tai korkotason muutoksen vuoksi ja että vakuutus sopimuksen sisältö ei muutu olennaisesti alkuperäiseen sopimukseen verrattuna.
 - Muussa **henkilövakuutuksessa** vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja ei kuitenkaan saa muuttaa sen vuoksi, että vakuutetun terveydentila on vakuutuksen ottamisen jälkeen huonontunut, eikä sen vuoksi, että vakuutustapahtuma on sattunut.

Vakuutusehtojen muuttaminen

TAPIOLA

- ... jatkuu
 - ➔ **Jatkuvan vahinkovakuutuksen** vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutuksenantajalla on lisäksi oikeus tehdä vakuutusehtoihin vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutus sopimuksen keskeiseen sisältöön.
 - ➔ **Vuosivakuutustyyppiset** (ei jatkuvat) vahinkovakuutukset: oikeus muuttaa joka vakuutuskaudelle.
- Vakuutuksen muuttamisen seuraukset
 - Muutokset tulevat yleensä voimaan seuraavan vakuutuskauden alusta. Vakuutuksenantajalle on aina ilmoitettava muutoksen yhteydessä, että tällä on oikeus **irtisanoa vakuutus**, mikäli ei hyväksy muutosta.

Vakuutustapahtuman aiheuttaminen

TAPIOLA

- Logiikka:
 - Vakuutuksesta ei korvata "varmoja tai itse aiheutettuja tapahtumia"
 - **Tahallisuus:** ei korvausta (pl. itsemurha, kun vakuutus on ollut voimassa vähintään vuoden)
 - **Törkeä huolimattomuus:** korvauksen alentaminen tai sen epääminen
 - **Normaaliasteinen huolimattomuus:** normaali korvaus
 - Lisäksi yleiset oikeustajulliset syyn on perusteltavissa VSL:n säännöstä siitä, että alkoholin tai huumausaineiden vaikutuksen alaisena aiheutettujen vakuutus tapahtumien yhteydessä korvausta voidaan alentaa tai se evätä
 - Edellyttää mainintaa vakuutusehdoissa
 - Esim. humalapäissään aiheutettu vesi- tai liikennevahinko
- Hyötymiskielto
 - Mikäli korvaukseen oikeutettu aiheuttaa vakuutustapahtuman (esim. edunsaaja tappaa vakuutetun), vakuutuksenantaja on häneen nähden vastuusta vapaa (pl. erityistilanteet, kuten syyntakeettomuus)

Vakuutusyhtiölain yleiset periaatteet

Vakuutusyhtiölain tausta ja yhtiömuodot

- Lakitausta
 - Vakuutusyhtiöiden toimintaa, hallintoa ja vakavaraisuutta säädelään vakuutusyhtiölaissa
 - Yleislakina osakeyhtiö
- Vakuutusyhtiö voi olla keskinäinen yhtiö tai osakeyhtiö
 - Keskinäinen yhtiö = asiakkaidensa omistama, vrt. osuuskauppa

Toimiluvanvaraisuus ja muu toiminta

- Toimiluvanvaraisuus
 - Ennen vakuuttamistoiminnan aloittamista tai laajentamista haettava toimilupaa
 - Toimiluvat annetaan vakuutusluokittain
 - Luvan myöntää Finanssivalvonta
 - Hakemukseen liitettävä mm. toimintasuunnitelma, selvitys peruspääoman riittävydestä ja johdon kelpoisuudesta
 - Tarkoituksena estää esim. vakavaraisuudeltaan puutteellisten yhtiöiden pääsy markkinoille
- Muun toiminnan harjoittamisen kieltö
 - Vakuutusyhtiö ei saa harjoittaa muuta toimintaa kuin vakuutustoimintaa ja sen liitännäistoimintaa
 - Liitännäistoiminta = rahoituspalveluiden, riskienhallintapalveluiden tai vakuutusyhtiön omiin tuotteisiin liittyvien palveluiden markkinointi

Toiminnan erillisyyden periaate

- Vakuutustoiminnan erillisyyden periaate
 - Vakuutustoiminnat on jaoteltu *vakuutusluokkalaissa* henki- ja vahinkovakuutukseen.
 - **henkivakuutusyhtiö** ei saa harjoittaa muuta vakuutustoimintaa kuin henkivakuutusta ja vahinkovakuutusluokkiin 1 ja 2 kuuluvaa vahinkovakuutusta,
 - **vahinkovakuutusyhtiö** ei saa harjoittaa muuta vakuutustoimintaa kuin vahinkovakuutusta ja jälleenvakuutusta.

Vakuutusyhtiön johto

TAPIOLA

- Ylin päättävä elin on yhtiökokous
 - Sovelletaan soveltuvin osin, mitä osakeyhtiölaissa on sanottu yhtiökokouksesta
- Johdon tehtävä
 - Vakuutusyhtiön johdon on huolellisesti toimien edistettävä vakuutusyhtiön etua
 - Oltava hallitus ja toimitusjohtaja, myös hallintoneuvosto mahdollinen
 - Vakuutusyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan on johdettava vakuutusyhtiötä ammattitaitoisesti, terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden sekä luotettavaa hallintoa koskevien periaatteiden mukaisesti.

Sisäinen valvonta ja riskienhallintajärjestelmät

TAPIOLA

- Vakuutusyhtiölain yleissäännös
 - Vakuutusyhtiöllä on oltava yhtiön toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä sisäinen valvonta ja riittävät riskienhallintajärjestelmät
 - Kattaa kaiken toimintaan liittyvän, esim. liiketoiminta, sijoitustoiminta, infrastruktuuri jne.
 - Käytännössä esim. liiketoimintapuolella prosessisuunnitelmat, vakuutus- ja korvaustoiminnassa esimiehellä hyväksyttävät summarajat, varamiesjärjestelyt jne.

Vastuuelka ja vakavaraisuus 1 (2)

- Vastuuelka
 - Vastuuelka = vakuutussopimuksista aiheutuva vastuu
 - Vakuutusyhtiöllä oltava laskuperusteet vastuuelan määrittelemiseksi
 - Riskivakuutuksissa laskettava vakuutusmatemaattisin todennäköisyyksin aiheutuvan korvausmenon määrä (korvausvastuu)
 - Säästövakuutuksissa laskettava sopimuksista johtuvan vakuutusvelan määrä (vakuutusmaksuvastuu)
 - Lisäksi huomioitava tasoitusmäärä riskillisimpien vuosien tasoittamiseksi, ts. otettava huomioon olennaisten tekijöiden epäsuotuisa vaihtelu
- Vastuuelan kattaminen
 - Vakuutusyhtiön on katettava vastuuelkansa ja luetteloitava vastuuelan kate
 - Vastuuelan kate on arvostettava käypään arvoon
 - Katteena voi olla vakuutusyhtiölaissa hyväksytyllä tavalla esim. joukkovelkakirjalainoja, osakkeita, kiinteistöjä tai rahaa. Allokaatioita riskienhallinnallisista syistä rajoitettu.

Vastuuelka ja vakavaraisuus 2 (2)

- Toimintapääoma
 - Vastuuelan kattamisen lisäksi yhtiöllä on oltava riittävä toimintapääoma, jonka tarkoituksena on toimia puskurina esim. sijoitustoiminnan riskejä ja operationaalisia riskejä varten
 - Omat laskentasäännöt henki- ja vahinkovakuutusyhtiöille
 - Vähimmäisvaatimukset on ylitettävä jatkuvasti

- Valvonta
 - Vakuutusyhtiöiden toimintaa valvoo Finanssivalvonta
 - Fiva valvoo, että vakuutusyhtiöt noudattavat vakuutustoimintaa koskevaa lainsäädäntöä ja hyvää vakuutustapaa
 - Vakavaraisuus
 - Johto ja hallinto
 - Riskienhallintajärjestelmät
 - Valvonta osin ennakkollista, esim. stressitestit
 - Valvojan tiedonsaantioikeudet ovat laajat
 - Finanssivalvonnalla tarkemmat määräyksenantovaltuudet esim. sisäisen valvonnan ja riskienhallintajärjestelmien järjestämisestä, toimintapääoman laskemisesta

Kiitos!

Jani Vartiainen
lakimies
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola